

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF BANKS ACTIVITIES ON THE BANKING METALS MARKET IN UKRAINE

У статті визначено, що в умовах політичних та економічних криз у країнах світу золото та срібло у вигляді банківських металів приймає найвигіднішу форму як капіталовкладень, так і інвестицій. Проведено оцінку діяльності банків на ринку банківських металів в Україні в сучасних умовах. Проаналізовано кількість банків та основні показники їхньої діяльності за останнє десятиріччя. Проведено класифікацію банків залежно від капіталу країни за 2018–2020 рр., що здійснюють операції з банківськими металами в Україні. Зазначено, що лідерами за операціями з банківськими металами є банки з державною часткою, далі – банки з приватним капіталом, а вже потім банки іноземних груп. Це пояснюється високою концентрацією банків із державною часткою на банківському ринку. Визначено банки-лідери на ринку банківських металів, а саме АТ «КБ «ПриватБанк», АБ «Укргазбанк», АТ «ОТП Банк», АТ «АБ «Радабанк», АТ «Правекс банк» та АКБ «Індустріал-банк». Зроблено висновки, що на 01.01.2020 лише 43% банків в Україні пропонують своїм клієнтам операції з банківськими металами, а це означає, що потенційно для розвитку ринку банківських металів є всі умови.

Ключові слова: невизначеність економіки, банки залежно від капіталу країни, банківські метали, банківські злитки, монети.

В статті определено, что в условиях политических и экономических кризисов в стра-

нах мира золото и серебро в виде банковских металлов принимает выгодную форму как для капиталовложений, так и для инвестирования. Проведена оценка деятельности банков на рынке банковских металлов в Украине в современных условиях. Проанализированы количество банков и основные показатели их деятельности за последнее десятилетие. Приведена классификация банков в зависимости от капитала страны за 2018–2020 гг., которые осуществляют операции с банковскими металлами. Отмечено, что лидерами по операциям с банковскими металлами являются банки с государственной долей, далее – банки с частным капиталом и банки иностранных групп. Это объясняется высокой концентрацией банков с государственной долей на банковском рынке. Определены банки-лидеры на рынке банковских металлов: АО «КБ «ПриватБанк», АБ «Укргазбанк», АО «ОТП Банк», АО «АБ «Радабанк», АО «Правекс банк» и АКБ «Индустриал-банк». Сделаны выводы, что на 01.01.2020 лишь 43% банков в Украине предлагают своим клиентам операции с банковскими металлами, а это означает, что потенциально для развития рынка банковских металлов в Украине существуют все условия.

Ключевые слова: неопределенность экономики, классификация банков в зависимости от капитала страны, банковские металлы, банковские слитки, монеты.

УДК 336.717.71

<https://doi.org/10.32843/infrastruct43-72>

Сергеева О.С.

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Одеський національний економічний університет

Sergeeva Olena

Odessa National University of Economics

The success of the transformation of the national economy into international financial markets and institutions depends on the development of the financial sector, the efficiency of the government institutions, the quality of the domestic macroeconomic policy and the trade integration. Under such conditions, the search for a "safe harbor" in order to obtain protection from the external shocks becomes relevant. Much attention is paid to banking metals, which are a financial asset and an instrument for long-term savings for individuals, and a development direction of banking operations in their activities for banks. Banking metals, compared to jewelry, do not contain any value other than the price of the high-grade metal, insignificant production and banking service costs. Today, with a huge variety of banking transactions available, unfortunately, only buying gold or silver ingots or bullion coins are in demand among the operations with banking metals. The article focuses on the evaluation of the banks activities on the banking metals market in Ukraine under modern conditions. It analyzes the number of banks and the main indicators of their activities in the country for the last decade. The paper provides the classification of the banks conducting operations with banking metals based on the capital of the country for 2018–2020. The author determines that the leaders in operations with banking metals are banks with a state share, followed by banks with private capital and banks of foreign groups. This is due to the high concentration of banks with a state share on the banking market of Ukraine. The research proves that on January 1, 2020, only 43% of banks offer their customers operations with banking metals, which means that there are potential conditions for the development of the banking metals market in Ukraine. It is defined that the tendency of the growth of the assets of the banking system of Ukraine has increased significantly in recent years, but unfortunately, this did not affect the growth of operations with banking metals. It has even decreased, primarily due to the fact that now banks face many challenges, associated with the conditions of the entry into the rapidly developing digital economy. It is determined that the development of the banking metals market is constrained by the imperfect legislation of the Deposit Guarantee Fund for individuals, namely, deposits in bank metals are not guaranteed by the Fund, which, in our opinion, is the major shortcoming in this legislation, and its improvement would allow banks to engage in this area more intensively.

Key words: economic uncertainty, banks on the basis the capital of the country, banking metals, bank ingots, coins.

Постановка проблеми. Фінансова глобалізація є важливим складником економічної глобалізації й проявляється в інтеграції фінансової системи держави у міжнародні фінансові ринки та інституції з метою подальшого перетворення на єдиний світовий фінансовий простір шляхом лібералізації внутрішнього фінансового сектору та за рахунок операцій із капіталом. Успішність такої трансформації залежить від розвитку фінансового сектору, ефективності державних інституцій, якості внутрішньої макроекономічної політики та торговельної інтеграції. У таких умовах актуальним

стає пошук «безпечної гавані» з метою захисту від зовнішніх шоків. Саме тоді зростає увага до банківських металів, які є фінансовим активом та інструментом довгострокового заощадження фізичних осіб, а для банків як фінансових посередників активним розвитком для впровадження цього напряму банківських операцій у свою діяльність. Банківські метали на відміну від ювелірних виробів не містять іншої вартості, крім ціни металу та незначних витрат на виробництво й оплату банківських послуг. Сьогодні за величезної пропозиції переліку банківських операцій, на жаль, попитом

операцій із банківськими металами користується лише купівля золотих чи срібних злитків або інвестиційних монет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Даній темі приділяють значну увагу науковці і практики банківської галузі. Великий внесок у дослідження розвитку ринку банківських металів в Україні зробили вітчизняні науковці, серед яких – В. Михальський, Л. Кузнєцова, О. Дзюблюк, А. Мороз, Ю. Руснак.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка діяльності банків на ринку банківських металів в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Практично вже близько півстоліття золото втрапило свою роль як інструмент внутрішнього і міжнародного грошового обігу, однак ті ж якості, які в далекому минулому зробили золото грошима, й сьогодні, коли воно вже перестало бути ними, дають підстави вважати його особливим товаром серед усіх інших товарів. Завдяки своїм унікальним фізико-хімічним і механічним властивостям воно все ширше застосовується у сфері промислового виробництва, ювелірно-прикладного, медичного та іншого призначення. В умовах політичних та економічних криз у країнах світу золото та срібло у вигляді банківських металів приймає найвишіднішу форму як капіталовкладень, так і інвестицій.

На нашу думку, якою б стрімкою і непередбачуваною не була фінансова глобалізація, ціна золота, як і інших дорогоцінних металів, продовжуватиме змінюватися обернено пропорційно до ціни валют, які у відповідь на об'єктивні чинники в економіці втрачають цінність і породжують інфляцію. Як і ціна будь-якого товару, ціна дорогоцінних металів за умов інфляції зростає. Проте на відміну від більшості товарів ці метали володіють низкою властивостей, які сприяють їх використанню як ефективних інвестицій і фонду страхування від знецінення інвестиційного портфеля.

В. Михальський вважає, що наслідком фінансової глобалізації може стати запровадження цифрового золота як світової валютної одиниці. Цей процес, на його думку, проходить у три етапи. Перший етап уже актуальний сьогодні – це котирування золота в основних валютах. Другий етап полягає у використанні дорогоцінних металів із метою вдосконалення міжнародних розрахунків через електронні платежі й мережу Інтернет. Третій етап – це відмова глобальних економічних об'єднань від власних валют і використання в транзакціях цифрового золота [1].

Як указує Л.В. Кузнєцова, в умовах розвитку процесів інтеграції та глобалізації економіки сфера діяльності банків на світовому фінансовому ринку розширюється, збільшуються їхні капітал та активи, гострішою стає конкуренція. Банки впроваджують та використовують нові технології

проведення операцій на ринках позикових капіталів, фондовому ринку, приймають участь у розміщенні облігацій, використовують похідні фінансові інструменти, розширюють діяльність на валютному ринку, активно впроваджують операції з банківськими металами [2].

На сучасному етапі ринок металів умовно поділяється на два відокремлених ринки:

1. ринок дорогоцінних металів, функціями якого є обслуговування потреби суб'єктів підприємницької діяльності в золоті, якість котрого не узгоджується з міжнародними стандартами. Контроль над ринком здійснює Міністерство фінансів України;

2. ринок банківських металів, до функцій якого відносяться всі банківські операції, які пов'язані із золотом, сріблом, платиною чи паладієм та які повинні відповідати міжнародним стандартам. Цей ринок контролюється Національним банком України.

Таким чином, банківське законодавство дає визначення банківських металів «...як золото, срібло, платина, метали платинової групи, які доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів». Найвищими пробами банківських металів визначають: для золота – 999,5; для срібла – 999,0; для платини на паладію – 999,5 [3]. Вітчизняні вчені О. Дзюблюк [4] та А. Мороз [5], які займаються теоретичними основами операцій із банківськими металами, погоджуються із цим висловлюванням та у своїх наукових дослідженнях дотримуються цієї термінології.

Відповідно до характеристик форм існування банківських металів як окремого виду фінансових активів на внутрішньому ринку України, розглядають три форми: зливки, монети і порошки.

Оскільки банківська система України протягом останніх десяти років знаходиться у стані політичної та економічної невизначеності, то в таких умовах набуває актуальності питання щодо розвитку альтернативних форм заощадження, а саме інвестицій у банківські метали.

За результатами звіту Національного банку України станом на 1 січня 2020 р. в Україні функціонувало 75 банків [6]. Аналіз динаміки зміни кількості банків в Україні показав їх суттєве зменшення. Ліквідація низки проблемних банків, з одного боку, позитивно впливає на прозорість банківської системи, а з іншого – призводить до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських послуг у зв'язку із суттєвим зменшенням кількості його учасників (рис. 1).

Слід зазначити, що проведення НБУ банківських реформ у період 2016–2018 рр. суттєво вплинуло на скорочення кількості функціонуючих банків України. Якщо у 2014 р. банківська

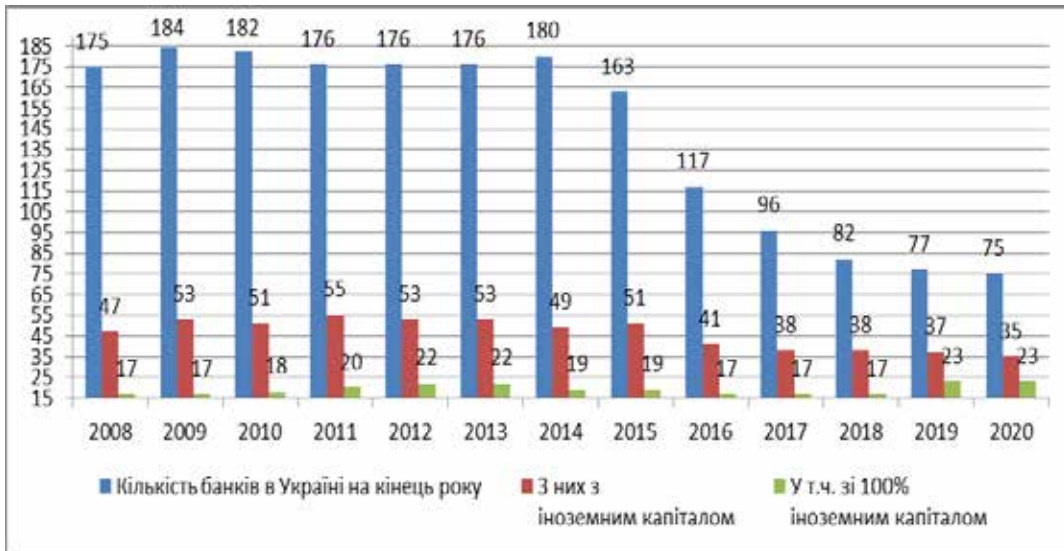

Рис. 1. Кількість банків України, 2008–2020 рр. (за даними на початок року)

Джерело: складено за даними [6]

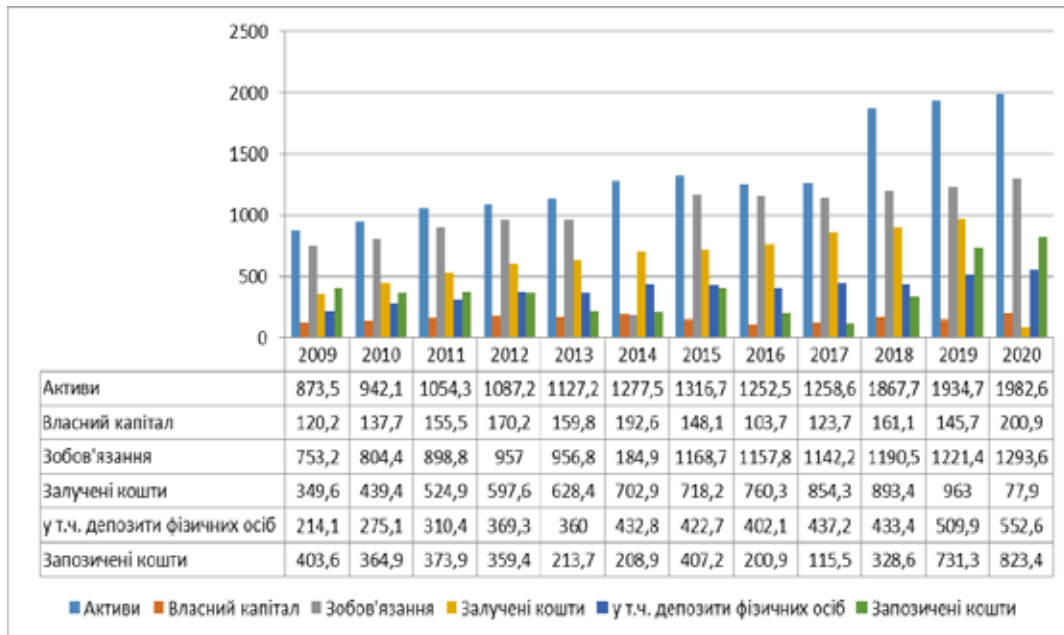

Рис. 2. Динаміка розвитку банківської системи України за 2009-2020 рр. (за даними на початок року), млрд грн

Джерело: складено за даними [6]

система України нараховувала близько 180 банків, то вже у 2015 р. їх кількість скоротилася до 163, у 2016 р. їх стало 117, у 2017 р. – 96, а на початок 2020 р. – 75 [6].

Доречним буде розглянути, як змінювалися показники розвитку банківської системи України за цей період (рис. 2).

Узагальнивши дані рис. 2, виявлено, що банківська система України, незважаючи на нестабільність політичної ситуації, фінансового та валютного ринків, розвивається більш жваво порівняно

з іншими сегментами економіки. Але варто відзначити, що українські банки зіштовхнулися з новими хвилями конкуренції, що безпосередньо пов'язано з перерозподілом капіталів, упровадженням ІТ-технологій, нових банківських продуктів та клієнтури. На ринку майже відсутні стабільні джерела постачання ресурсів, а також захисні бар'єри від нових учасників ринку. За останні три роки фінансові результати діяльності банківської системи України зростають порівняно з попередніми роками, що дає змогу стверджувати про

оздоровлення банківської системи України та, як наслідок, можливість розвитку ринку банківських металів.

Незважаючи на позитивні зміни, які відбулися в банківській системі України за останні роки, до проблем, які все ж існують можна віднести такі:

- капіталізація банків ще проходить етап становлення;
- до початку 2020 р. рівень відсоткових ставок за кредитами був достатньо великий;
- під час кредитування виникають високі ризики;
- міжбанківська конкуренція.

На нашу думку, названі недоліки виступають помітною перешкодою до подальшого розвитку економіки у цілому і банківській системи зокрема та, як наслідок, стримують розвиток ринку банківських металів.

Уважаємо за доцільне розглянути кількість банків, які є учасниками на ринку банківських металів відповідно до класифікації, залежно від капіталу країни за 2018–2020 рр. (на початок періоду) на рис 3.

Як бачимо з рис. 3, операції з банківськими металами переважно виконують банки з державною часткою, крім ПАТ «Розрахунковий центр», банки з приватним капіталом – практично половина, банки іноземних банківських груп – лише третина.

Отже, після визначення кількості банків, які працюють на ринку, доречно розглянути банки – учасники ринку банківських металів. У табл. 1 розглянемо банківські установи та обсяги операцій із банківськими металами за 2018–2020 рр., тис грн.

Ґрунтуючись на даних табл. 1, можемо зробити висновки, що кількість банків, які пропонують

своїм клієнтам операції з банківськими металами за групами відповідно до капіталу країни, за досліджуваний період суттєво не змінилася, лише в група банків із приватним капіталом на початок 2019 р. зменшилася на три банки, це було зумовлено виходом із банківського ринку ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива» та АТ «БМ банк» та злиттям ПАТ «Укрсоцбанк» із ПАТ «А».

Банками-лідерами на ринку банківських металів можемо визначити АТ КБ «ПриватБанк», АБ «Укргазбанк», АТ «ОТП банк», АТ «АБ «Радабанк», АТ «Правекс банк» та АКБ «Індустріал-банк».

Розглянемо портфель банківських металів БСУ залежно від капіталу країни на 01.01.2020.

Аналіз рис. 4 показує, що станом на 01.01.2020 лідерами за операціями з банківськими металами є банки з державною часткою, як ми вже визначали вище.

Отже, виходячи з даних аналізу, можемо зазначити, що сьогодні лише 43% банків пропонують своїм клієнтам операції з банківськими металами, а це означає, що потенційно для розвитку ринку банківських металів є всі умови.

Оскільки операції з банківськими металами є складниками активів банків, то проаналізуємо цілком динаміку активів та виділимо питому вагу операцій із банківськими металами в активах у цілому по банківській системі України (рис. 5).

Як свідчать дані рис. 5, на 01.01 протягом останніх трьох років тенденція до зростання активів банківської системи України суттєво зросла, але, на жаль, це ніяк не позначилося на зростанні операцій із банківськими металами, і навіть зменшилася, насамперед це пояснюється тим, що нині перед банками постає багато викликів, які

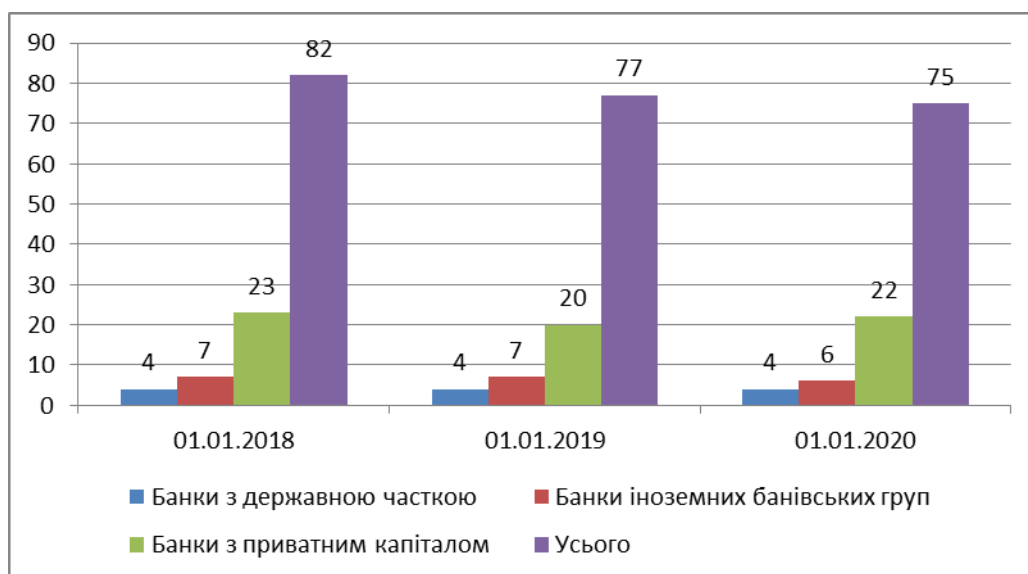

Рис. 3. Кількість банків, які виконують операції з банківськими металами в розрізі груп банків, залежно від капіталу країни за 2018–2020 рр. (на початок періоду)

Джерело: складено за даними [6]

Таблиця 1

**Динаміка обсягів операцій із банківськими металами в банках України за 2018–2020 рр.
(за даними на початок року), тис грн**

№№	Назва банків	2018	2019	2020
Банки з державною часткою, тис грн				
1	АТ «КБ «ПриватБанк»	34 494	34 823	68 108
2	АТ «Ощадбанк»	56 310	33 712	31 247
3	АТ «Укресімбанк»	61 197	83 634	70 919
4	АБ «Укргазбанк»	17 611	11 160	10 951
	Усього:	169 612	163 329	181 225
Банки іноземних банківських груп				
5	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	109 168	55 542	56 245
6	АТ «Сбербанк»	8 830	3 405	2 471
7	ПАТ «Укрсоцбанк»	1 972	х	х
8	АТ «ОТП банк»	2 675	4 645	5 859
9	АТ «Кредобанк»	154	14 439	6 191
10	АТ «Ідея Банк»	133	89	48
11	АТ «Правекс банк»	19 497	15 940	14 966
	Усього:	142 429	94 060	85 780
Банки з приватним капіталом				
12	Акціонерний банк «Південний»	2 011	12 498	10 681
13	АТ «Таскомбанк»	737	785	1 304
14	АТ «Банк Кредит дДіпро»	367	358	362
15	АТ «Мегабанк»	608	748	787
16	ПАТ «Марфин банк» /АТ «МТБ банк»	6	488	1 641
17	АТ «Банк інвест. та заощаджень»	402	746	179
18	АКБ «Індустріал банк»	5 110	13 781	19 860
19	АТ «КБ «Глобус»	939	1 654	575
20	АТ «МІБ»	500	2 197	489
21	АТ «Банк альянс»	428	691	773
22	АТ «Полтава-банк»	96	1 005	1 017
23	АТ «Банк січ»	2	2	93
24	АТ «АБ «Радабанк»	3 613	17 567	26 504
25	АТ «АКБ «Конкорд»	8 429	9 079	9 191
26	АТ «Перший інвестиційний банк»	23	124	60
27	АТ «Банк «Грант»	84	73	45
28	АТ «РВС банк»	115	4 802	11 639
29	АТ «Комінвестбанк»	7 007	5 374	1 037
30	АТ «Мотор-банк»	х	х	1555
31	АТ «Юнекс банк»	782	2 273	1 330
32	АТ «Банк 3/4»	575	12 239	13 171
33	АТ «Оксі банк»	98	89	89
34	ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива»	914	х	х
35	АТ «БМ банк»	186	х	х
	Усього:	32 846	86 571	102 382
	Усього за всіма банками	344 887	343 960	369 387

Джерело: складено за даними [6]

пов'язані з входженням у цифрову економіку, що стрімко розвивається.

Сьогодні від колись консервативних банків ринок вимагає легких і нестандартних діджитал-рішень. Клієнтоорієнтований бізнес та необхідність інтегруватися в нову цифрову економіку змусили банки вийти далеко за межі звичайного Інтернет-банкінгу, де клієнт міг просто дізнатися свій баланс на рахунку, історію останніх

транзакцій та зробити прості P2P-перекази (з картки на картку).

Ю. Руснак, з яким ми повністю погоджуємося, дає таку характеристику ринку банківських металів [7]:

– зменшення абсолютних та відносних обсягів дорожочінних металів, кількості операцій із ними з боку офіційних державних органів;

– скасування обмежень на операції з банківськими металами;

Рис. 4. Портфель банківських металів БСУ залежно від капіталу країни на 01.01.2020 (за даними на початок року, тис грн)

Джерело: складено за даними [6]

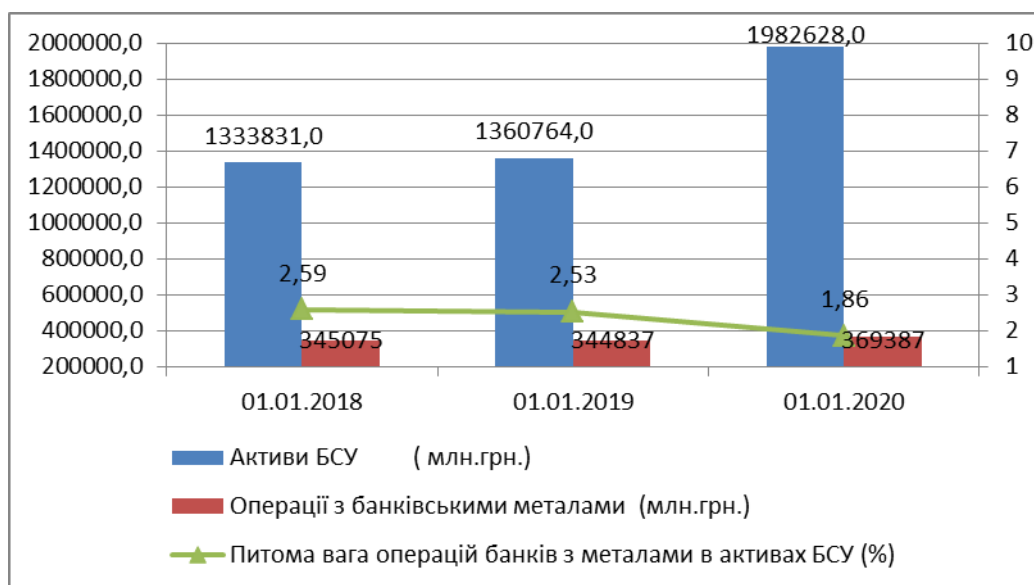

Рис. 5. Динаміка активів БСУ, операцій із банківським металами та питома участь їх у загальній динаміці активів БСУ за 2018–2020 рр. (за даними на початок року), млн грн, %

Джерело: складено за даними [6]

– індустріалізація попиту, а також поширення стандартних маркетингових технологій на процес розвитку пропозиції на ринку банківських металів [7].

Таким чином, проведена оцінка функціонування банків на ринку банківських металів дала змогу зробити висновок, що кількість банків, які займаються операціями з банківськими металами, становить менше половини, проте рівень розвитку фінансових інструментів цього сегмента фінансового ринку ще досить незначний.

Але за останні роки все ж таки низка українських банків набула певного досвіду проведення операцій на ринку банківських металів.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного дослідження нами визначено, що в умовах невизначеності, в яких працюють банки на фінансовому ринку, операції банків на ринку банківських металів можна охарактеризувати висхідним трендом із сильними коливаннями, тому що світові ціни на дорогоцінні метали зростають у геометричній

прогресії, що веде за собою попит на банківські метали.

Слід зазначити, що відсутність попиту на депозити в банківських металах в Україні зумовлена тим, що операції з банківськими металами не гарантуються Фондом гарантування вкладів, що, на нашу думку, є великим недоліком у чинному законодавстві, а за його вдосконалення дало б змогу банкам більш розгорнуто займатися даним напрямом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Михальський В. Золото як світова валютна одиниця в епоху глобалізації. *Економічний вісник університету*. 2010. № 15/1. С. 235–241.
2. Кузнецова Л.В. Роль банківських установ на фінансовому ринку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2009. № 37. С. 70–76.
3. Про валюту та валютні операції : Закон України від 13.02.2020, підстава – 440-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 22.05.2020).
4. Дзюблук О. Еволюція ролі золота у сучасній монетарній системі. *Банківська справа*. 2020. № 1(151). С. 3–24.
5. Банківські операції /за ред. А.М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2002. 476 с.
6. Національний банк України. Статистика. Показники банківської системи. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 22.05.2020).
7. Руснак Ю. Особливості правового регулювання ринку банківських металів. *Порівняльне юридичне право*. 2015. № 6. С. 220–222.

REFERENCES:

1. Mykhal's'kyi V. Zoloto yak svitova valyutna odynytsya v epokhu hlobalizatsiyi. [Gold as a world currency unit in the era of globalization]. *Ekonomichnyy visnyk un-tu*. 2010. № 15/1. S. 235–241.
2. Kuznyetsova L.V. (2009) Rol' bankivs'kykh ustanov na finansovomu rynku [The role of banking institutions in the financial market]. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, no 37, pp. 70-76.
3. Pro valyutu ta valyutni operatsiyi: Zakon Ukrayiny vid 13.02.2020, pidstava – 440-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 22.05.2020).
4. Dzyublyuk O. Evolyutsiya roli zolota u suchasniy monetarniy systemi. [Evolution of the role of gold in the modern monetary system] *Bankivs'ka sprava*. 2020. № 1 (151). S. 3 - 24.
5. *Bankivs'ki operatsiyi* [Banking operations]/za red. A. M. Moroza. Kyiv: KNEU, 2002. 476 s.
6. Statistical materials of the National Bank of Ukraine. Monetary review. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (accessed 22 May 2020).
7. Rusnak YU. Osoblyvosti pravovoho rehulyuvannya rynku bankivs'kykh metaliv [Peculiarities of legal regulation of the bank metals market]. *Porivnyal'ne yurydychne pravo*. 2015. № 6. S. 220-222.